

Locomotie 28 (febr.2006)
Over onafhankelijke politiek
Uitg.: St. Ir. Marten Bierman,
Onafhankelijke Senaatsfractie (OSF)

Cultuur: de economische motor?

Marjolein Roo

Cultuur en economie, wat hebben die met elkaar te maken? Duidelijk is dat er veel overheidsgeld naar de culturele sector vloeit. Maar of dat ook een economisch effect heeft? De Partij voor het Noorden meent dat er wel verbanden zijn. Zij denkt dat investeren in kunst en cultuur een goede manier is om economische groei te bevorderen en om de economische structuur te versterken, in dit geval van Noord-Nederland. Wel zoekt zij op dit punt meer zekerheid en zou ze graag willen weten wat precies de bijdrage van de culturele sector aan de economische groei is. Reden voor de partij voor het Noorden om met die vraag contact te zoeken met de wetenschapswinkel economie van de Rijksuniversiteit Groningen. Dat leidde tot een interessant onderzoeksproject. Dit artikel is geschreven naar aanleiding van dat onderzoek.¹

Er kunnen verschillende theoretische verbanden tussen cultuur en economie worden gelegd. Ten eerste kan de aanwezigheid van culturele voorzieningen positieve externe effecten veroorzaken. Bij positieve externe effecten worden mensen bevoordeeld dankzij het gedrag van andere mensen of bedrijven. Het verminderen van schadelijke uitstoot door een bedrijf bijvoorbeeld heeft een positief effect op de mensen die in de omgeving wonen. Voor de aanwezigheid van culturele voorzieningen geldt, dat zelfs mensen die daar op een bepaald moment geen gebruik van maken de aanwezigheid ervan toch positief waarderen. Een bloeiende culturele sector geeft een land of regio in ieder geval een positief imago.

Ten tweede vraagt een apart fenomeen in dit verband om aandacht. Uit Amerikaans onderzoek² blijkt namelijk dat het beoefenen van kunst een positief effect heeft op het leervermogen van individuen. Dat onderzoek wijst zelfs uit dat van de studenten die kunstonderwijs volgden niet allen de academische prestaties beter waren, maar dat ze ook op sociale vaardigheden gemiddeld hoger scoorden.

Ten derde werken er in de culturele sector veelal creatieve mensen. Allerlei artistieke en creatieve vaardigheden worden door het werken in de creatieve sector extra gestimuleerd. Die dynamische en creatieve sector brengt ook vaak interessante ideeën en gedachten voort. Dat maakt cultureel gerelateerde bedrijven vaak tot de meest innovatieve bedrijven. Voor veel werknemers in die sector geldt dat zij relatief vaak culturele activiteiten bezoeken, die meestal als een prikkel voor het brein kunnen worden beschouwd. Een prikkelende omgeving (culturele activiteiten) is van belang voor het stimuleren van de creatieve en innovatieve kant van de mens.

Deze beide laatstgenoemde factoren, menselijk kapitaal en innovatief vermogen, zijn volgens verschillende moderne groeitheorieën mede bepalend voor de economische groei in een land of regio.

De afgelopen jaren is de vraag naar culturele producten snel toegenomen. Consumenten hebben meer te besteden en hun hoeveelheid vrije tijd neemt toe. De culturele sector wordt

dan ook steeds belangrijker als bron van werkgelegenheid en economische groei. Daarmee kan deze sector bijdragen aan de concurrentiekracht van een regionale of nationale economie. Niet alleen door het voortbrengen van producten met esthetische waarde, maar ook door het verbeteren van de kwaliteit van de omgeving. De culturele industrie en haar werknemers zorgen in hun streken van vestiging voor de aanwezigheid van een grote hoeveelheid galerieën, cafés, restaurants, theaters en andere ontspanningsmogelijkheden. Een bloeiende culturele sector in een regio maakt het voor mensen aantrekkelijk om daar te gaan wonen. Vooral voor hoger opgeleiden blijkt de aanwezigheid van een bloeiende culturele sector een belangrijke vestigingsfactor te zijn.

De creatieve motor

Volgens de Amerikaanse econoom Richard Florida³ is de creatieve mens de belangrijkste aandrijver van economische groei. De gezamenlijke ontplooiing van technologische innovaties en creativiteit is de motor achter de huidige economische groei. De mensen die in de creatieve sector werken worden door Florida de creatieve klasse genoemd. De opkomst van die creatieve klasse heeft volgens hem gezorgd voor een grote verandering in normen en waarden. De leden van die klasse waarderen bijvoorbeeld een open en prikkelende omgeving in hoge mate. Uit onderzoek van Florida blijkt dat werknemers tegenwoordig naar meerdere factoren kijken bij hun beslissing waar te gaan wonen en werken. Vroeger leek alleen de aanwezigheid van banen van belang en de daarbij behorende salarissen, maar tegenwoordig waardeert men ook veel andere zaken. Een stimulerende culturele omgeving wordt sterk gewaardeerd door de (creatieve) werkzoekende mens. Sommigen van hen geven zelfs aan in de eerste plaats te kijken naar de locatie en dan naar de eventuele aanwezigheid van interessante banen. De regio's waar het aantal creatieve mensen relatief hoog ligt, blijken ook de regio's te zijn waar de economie extra floreert. Het zijn vaak broedplaatsen voor innovatieve ideeën. Ook is daar meestal sprake van een grote regionale vitaliteit wat de bevolkingsontwikkeling en de regionale economische structuur betreft. De theorie van Florida geeft ons daarmee een richting waarlangs wellicht economische groei kan worden gestimuleerd.

In het verlengde van de theorie van R. Florida heeft men ook in Nederland gekeken naar het voorkomen van een creatieve klasse. In Nederland kan zo'n negentien procent van de bevolking tot die klasse gerekend worden. Ze concentreert zich in het midden van het land, waarbij steden meer in trek zijn dan dorpen. De stad Utrecht is de creatieve hoofdstad van Nederland.

Uit het bovenstaande blijkt dat het niet uitgesloten is dat de culturele sector op verschillende manieren economische groei kan versterken. Door het vergroten van de hoeveelheid menselijk kapitaal, de verhoging van de innovativiteit van een regio en door het scheppen van een prettig vestigingsklimaat kan de sector mogelijk direct bijdragen tot een relatief sterke economische groei.

De vraag is nu of we voor Nederland empirisch een dergelijk verband kunnen aantonen. Anders geformuleerd: betekent de aanwezigheid van een bloeiende culturele sector in een regio een extra impuls voor de economische groei van die regio?

Culturele sector als aanjager in Nederland

In het in dit verband opgezette onderzoek is gekeken naar de veertig Corop-gebieden⁴ in Nederland en wel voor de periode 1995-2001. Voor elke regio zijn data verzameld van de

toegevoegde waarde (als maat voor de economische groei), van de uitgaven aan *research en development*, van het arbeidsvolume van werknemers, van de kapitaalvoorraad en van de uitgaven van de rijksoverheid aan de culturele sector in die regio's. Voor de culturele data is gebruik gemaakt van de cultuurnota's van de verantwoordelijke ministeries. Bij deze data moeten een aantal kanttekeningen geplaatst worden. Ten eerste zijn er naast het rijk ook bedrijven en particulieren die investeren in de culturele sector. De rijksuitgaven dekken dus lang niet alle in een regio gepleegde investeringen in de culturele sector. Ten tweede wordt cultuur ook gesubsidieerd door de lagere overheden, te weten de provincies en de gemeenten. Handzame data van die investeringen zijn voor diezelfde periode niet beschikbaar. Slechts 10 procent van de totale uitgaven van de Nederlandse overheid (rijk, provincies, gemeenten) is terug te vinden in de cultuurnota's die ik heb gebruikt. De gegevens zijn dus een benadering van de uitgaven van de overheid aan cultuur.

Met de data van de ministeries en de data met betrekking tot de andere factoren zijn verschillende regressieanalyses uitgevoerd. De resultaten van één van deze regressies zijn samengevat in tabel 1. Er wordt daarbij gekeken naar het effect van de afzonderlijke variabelen op de groei van de toegevoegde waarde. Eerst worden de gebruikte variabelen genoemd met de daarbij behorende coëfficiënten. In de laatste kolom staat de tweezijdige overschrijdingskans. Die is tweezijdig omdat er gezocht wordt naar relaties, zonder dat die al in een bepaalde richting worden gezocht. Er is getoetst met een significantieniveau van 5 procent. Als de laatste kolom dus kleiner is dan 0,05 wordt de nulhypothese (er is geen verband) verworpen. Dit houdt dan in dat er geconcludeerd kan worden dat er een verband is tussen de genoemde variabele en de groei van de toegevoegde waarde.

Tabel 1

<i>Variabele</i>	<i>Coëfficiënt</i>	<i>Overschrijdingskans</i>
Constante	0.0899	0.0806
Arbeidsvolume	0.8446	0.0000
Kapitaalvoorraad	0.1295	0.0500
Uitgaven aan R&D	0.0045	0.1243
Uitgaven aan cultuur	0.7115	0.0000

Groei van de toegevoegde waarde blijkt volgens de tabel dus af te hangen van de groeivoet van het arbeidsvolume, de groeivoet van de kapitaalvoorraad en de variabele voor cultuur. Alle drie lijken ze een significant, positief effect te hebben op de groei van de economie. Voor de variabelen voor de uitgaven aan R&D (onderzoek en ontwikkeling) is het moeilijk om iets te zeggen vanwege de te hoge overschrijdingskans.

Uit de verschillende regressies komt dit positieve verband voor de culturele variabele naar voren. Er kan dus geconcludeerd worden dat als in een regio het aandeel uitgaven aan cultuur stijgt, dit een positief effect heeft op economische groei. Naast die geaggregeerde variabele voor cultuur is er ook getracht een onderscheid te maken tussen de actief producerende (amateur-kunst en kunstonderwijs) en de passief consumerende (beeldende kunst, bouwkunst, podiumkunsten, musea en erfgoed, film en media, letteren) sectoren.

Ondanks de onvolledigheid van de data, die immers slechts een benadering zijn van de totale uitgaven aan cultuur binnen de regio's, laten de verschillende regressies een duidelijk verband zijn tussen die uitgaven en de economische groei in de veertig regio's. Gezien de structuur van de onderzochte uitgaven mag worden aangenomen dat de resultaten ook representatief

zijn voor het totaal aan cultuuruitgaven. Concluderend kan gezegd worden dat het stimuleren van de culturele sector extra bijdraagt aan de economische groei van de regio's.

De Partij voor het Noorden voelt zich door de uitkomsten van dit onderzoek uiteraard in hoge mate gesterkt in haar opvatting dat ook in de regio Noord-Nederland investeren in kunst en cultuur de economische ontwikkeling direct ten goede komt. Het is daarbij haar overtuiging dat door de bundeling van de inspanningen op deze terreinen van de drie noordelijke provincies en de steden Groningen en Leeuwarden een voldoende groot volume aan stimulering van kunst en cultuur ontstaat, dat het Noorden als geheel zich daarmee ontwikkelt tot een interessante, creatieve en cultureel levendige regio. Mede hierdoor kan Noord-Nederland ook beter en op eigen kracht uitgroeien tot een ook economisch sterke regio, die dus zeker niet volledig afhankelijk hoeft te geraken van een ver verwijderde randstad.

¹ Roo, M. (2005), *Cultuur: de economische motor?!*

² Fiske, E.B. (2000), *Champions of Change: The impact*

³ Florida, R. (2002), *The rise of the creative class*.

⁴ De Corop-indeling is omstreeks 1970 ontworpen. Nederland is opgedeeld in 40 Corop-gebieden. Elk gebied is een samenvoeging van gemeenten. Elke regio heeft een centrale kern (stad) met een omliggend verzorgingsgebied. De begrenzing van de Corop-gebieden volgt de provinciale grenzen. De Corop-indeling is een regionale indeling die ligt tussen gemeenten en provincies in.

Boarne:

Locomotie 28 (feb.2006), *Over onafhankelijke politiek*

Uitg.: St. Ir. Marten Bierman,

Onafhankelijke Senaatsfractie (OSF)